

(Ne)stabilita českého biblického překladu

Diachronní stylometrická analýza

Pavel Kosek
(Masarykova univerzita)

Radek Čech
(Ostravská univerzita)

Ján Mačutek

(Matematický ústav, Slovenská akadémia vied; Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre)

Michaela Nogolová
(Ostravská univerzita)

SLOVENSKÁ
AKADÉMIA
VIED

Poděkování

- Pavel Kosek: Gramatika a lexikon češtiny (MUNI/A/1181/2020)
- Ján Mačutek: VEGA 2/0096/21

Diachronní (ne)stabilita

- vliv jazykových změn na podobu textu

Diachronní (ne)stabilita

¹ Zjavenie Jezukristovo, ješto jest dal i zjěvil bóh otec, aby je prohlásil sluhám svým o těch věcech, ješto sě mají státi skoro, vzkázav skrzě svého anjela sluzě svému Janovi,

(Bible olomoucká, 1417)

¹ Zjevení Ježíše Krista, které mu dal Bůh, aby svým otrokům ukázal, co se má brzy stát. On to prostřednictvím svého anděla naznačil svému otroku Janovi.

(Český studijní překlad Bible, 2009)

Diachronní (ne)stabilita

¹ Zjavenie Jezukristovo, ješto jest dal i zjěvil bóh otec, aby je prohlásil sluhám svým o těch věcech, ješto sě mají státi skoro, vzkázav skrzě svého anjela sluzě svému Janovi,

(Bible olomoucká, 1417)

¹ Zjevení Ježíše Krista, které mu dal Bůh, aby svým otrokům ukázal, co se má brzy stát. On to prostřednictvím svého anděla naznačil svému otroku Janovi.

(Český studijní překlad Bible, 2009)

Diachronní (ne)stabilita

¹ Zjěvenie Jezukristovo, ješto jest dal i zjěvil bóh otec, aby je prohlásil sluhám svým o těch věcech, ješto se mají státi skoro, vzkázav skrzě svého anjela sluzě svému Janovi,

29 tokenů

(Bible olomoucká, 1417)

¹ Zjevení Ježíše Krista, které mu dal Bůh, aby svým otrokům ukázal, co se má brzy stát. On to prostřednictvím svého anděla naznačil svému otroku Janovi.

25 tokenů

(Český studijní překlad Bible, 2009)

Cíl analýzy

- zachycení velikosti rozdílů u vybraných textových charakteristik
- návaznost na předchozí výzkum
 - Čech, R., Mačutek, J. Kosek, P. (2021). Czech translations of the Gospel of Matthew from the diachronic point of view – plus ça change.... (*Jazykovedný časopis*, přijato)

Cíl analýzy

- zachycení velikosti rozdílů u vybraných textových charakteristik
 - proporce identických slovních forem
 - délka slova (type)
 - proporce hapax legomen
 - délka textu

Jazykový materiál

- Evangelium sv. Matouše
- Zjevení sv. Jana

Jazykový materiál

- Bible drážďanská (BiblDrážď), (70. léta 14. stol.)
- Bible olomoucká (BiblOl), (1417)
- Bible Melantrichova (BiblMel), (1570)
- Bible kralická (BiblKral), (1596)
- Bible svatováclavská (BiblSvat), (1677)
- Nový zákon (BiblSýk), (1909)
- Český ekumenický překlad (BiblEkum), (1995)
- Český studijní překlad Bible (ČSP – Bible), (2009)
- Bible 21 (Bibl21), (2014)

Proporce identických slovních forem (PIF)

- počet slovních forem, které se vyskytují v obou textech, vydělený počtem slov ve zvoleném výchozím textu

Proporce identických slovních forem (PIF)

- počet slovních forem, které se vyskytují v obou textech, vydělený počtem slov ve zvoleném výchozím textu

$$PIF = \frac{|V_i \cap V_j|}{|V_i|}$$

V_i ... množina slovních tvarů (types) v prvním textu

V_j ... množina slovních tvarů (types) v druhém textu

Proporce identických slovních forem (PIF)

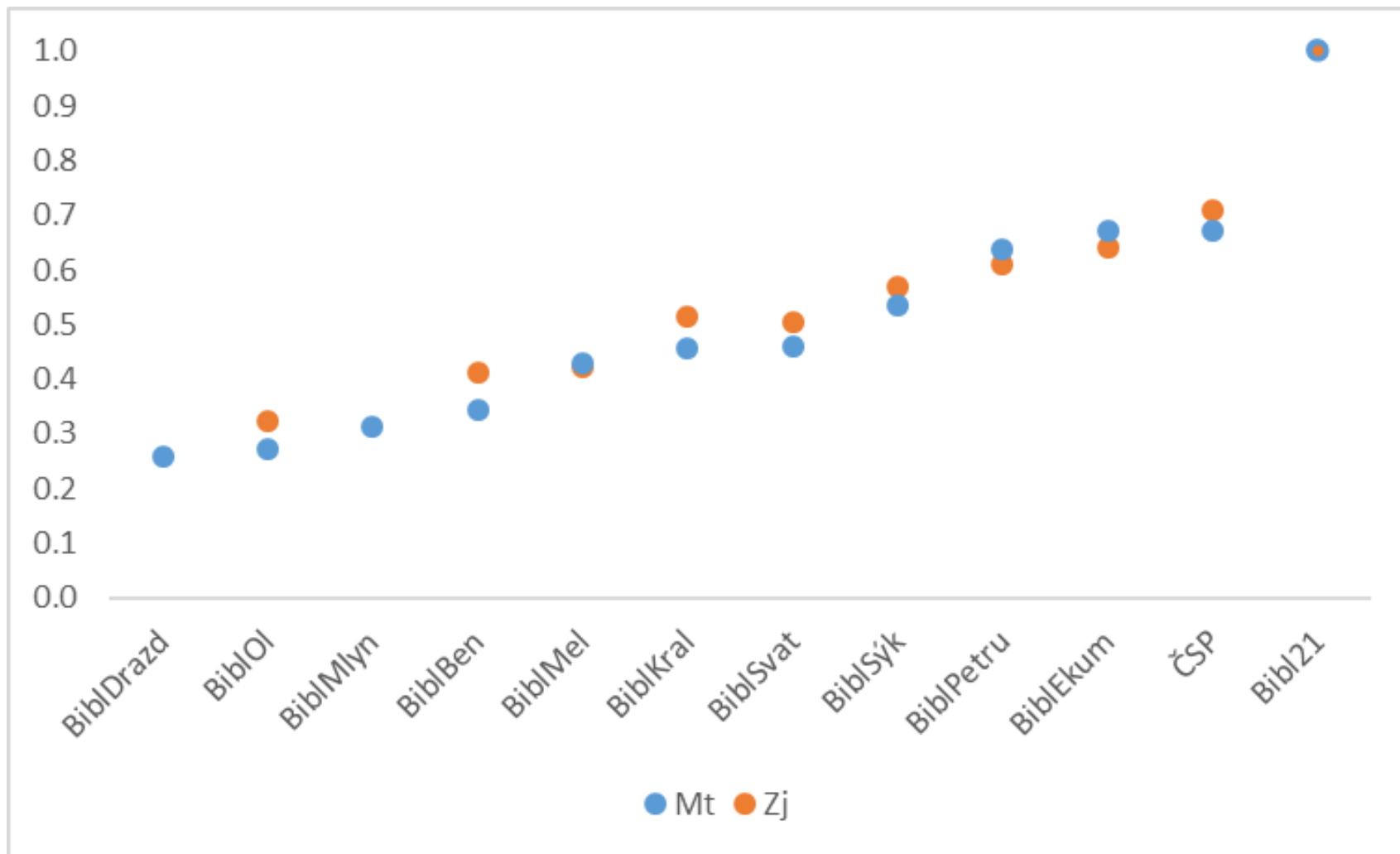
$$PIF = \frac{|V_i \cap V_j|}{|V_i|}$$

V_i ... množina slovních tvarů (types) v prvním textu

V_j ... množina slovních tvarů (types) v druhém textu

$$PIF = \frac{|V_{Bibl21} \cap V_{BiblDrážď}|}{|V_{Bibl21}|} = \frac{1075}{4150} = 0,259$$

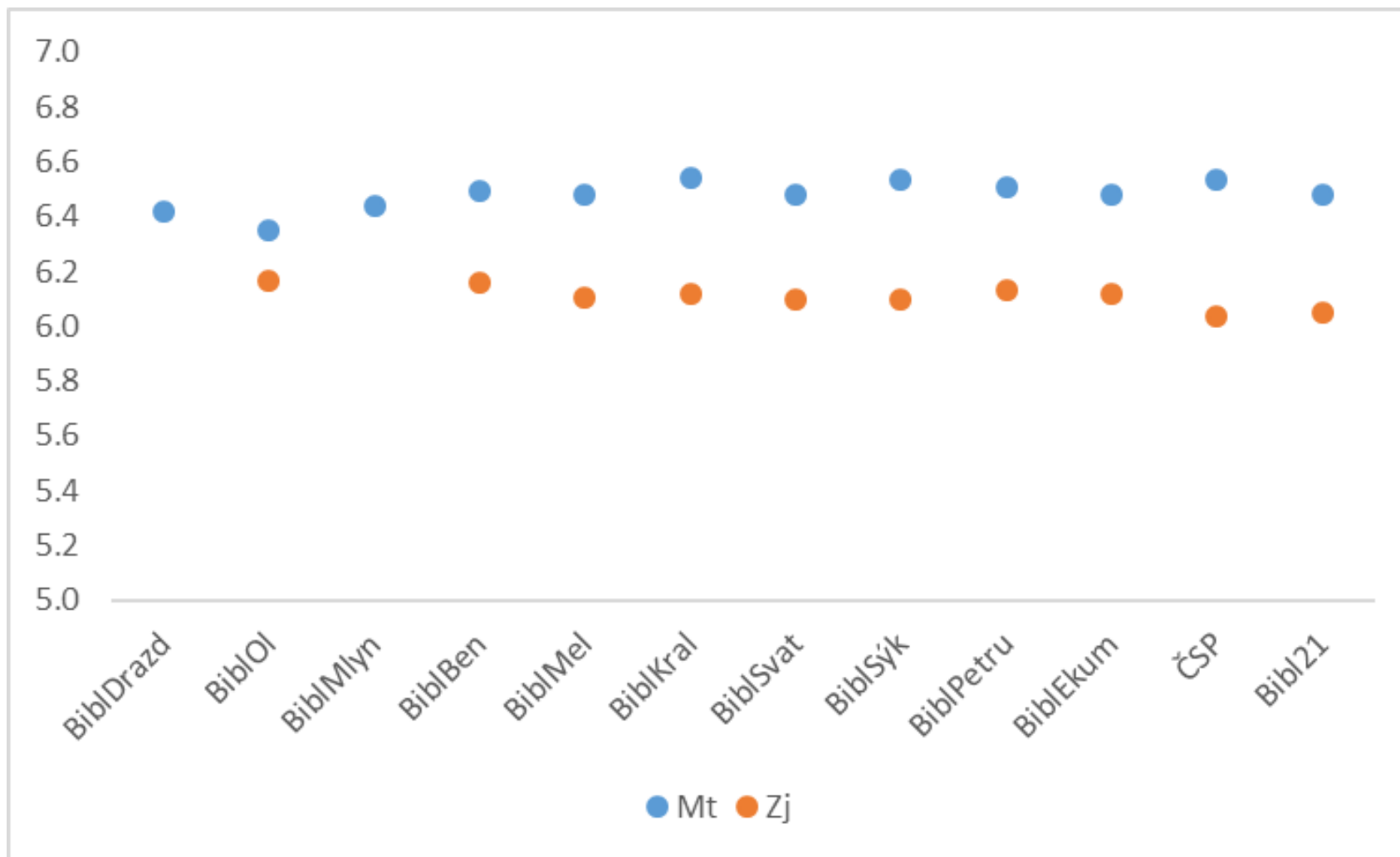
Proporce identických slovních forem (PIF) vzhledem k Bibl21

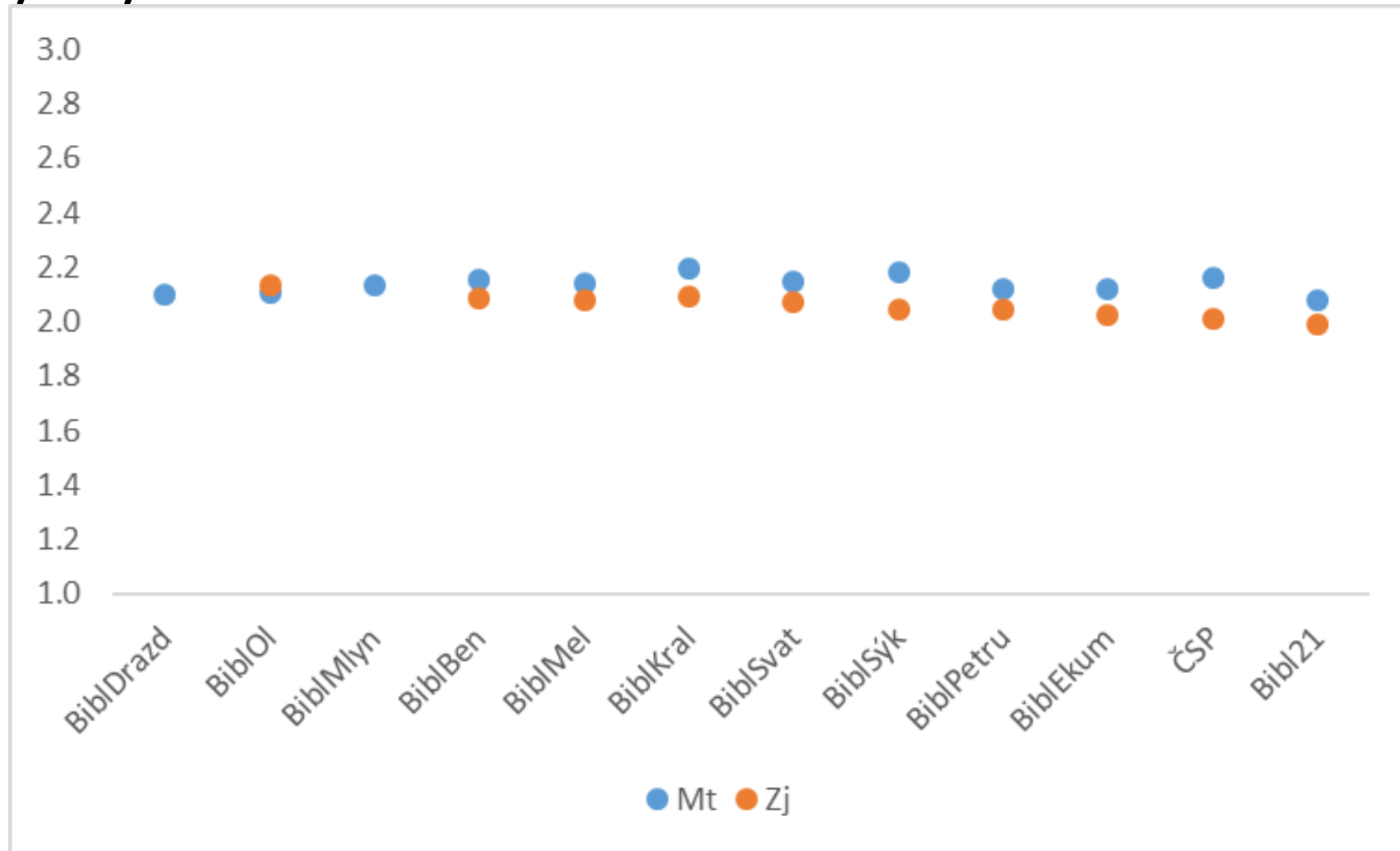
Průměrná délka slova (typu)

- délka měřena v počtu písmen
- aritmetický průměr délek slovních tvarů (typů)

Průměrná délka slova (typu)

Průměrná délka slova (typu) – směrodatné odchytky

Průměrná délka slova (typu)

- osmisetletý vývoj češtiny
- průměrná délka slova stabilní ve všech překladech

Proporce hapax legomen (PHL)

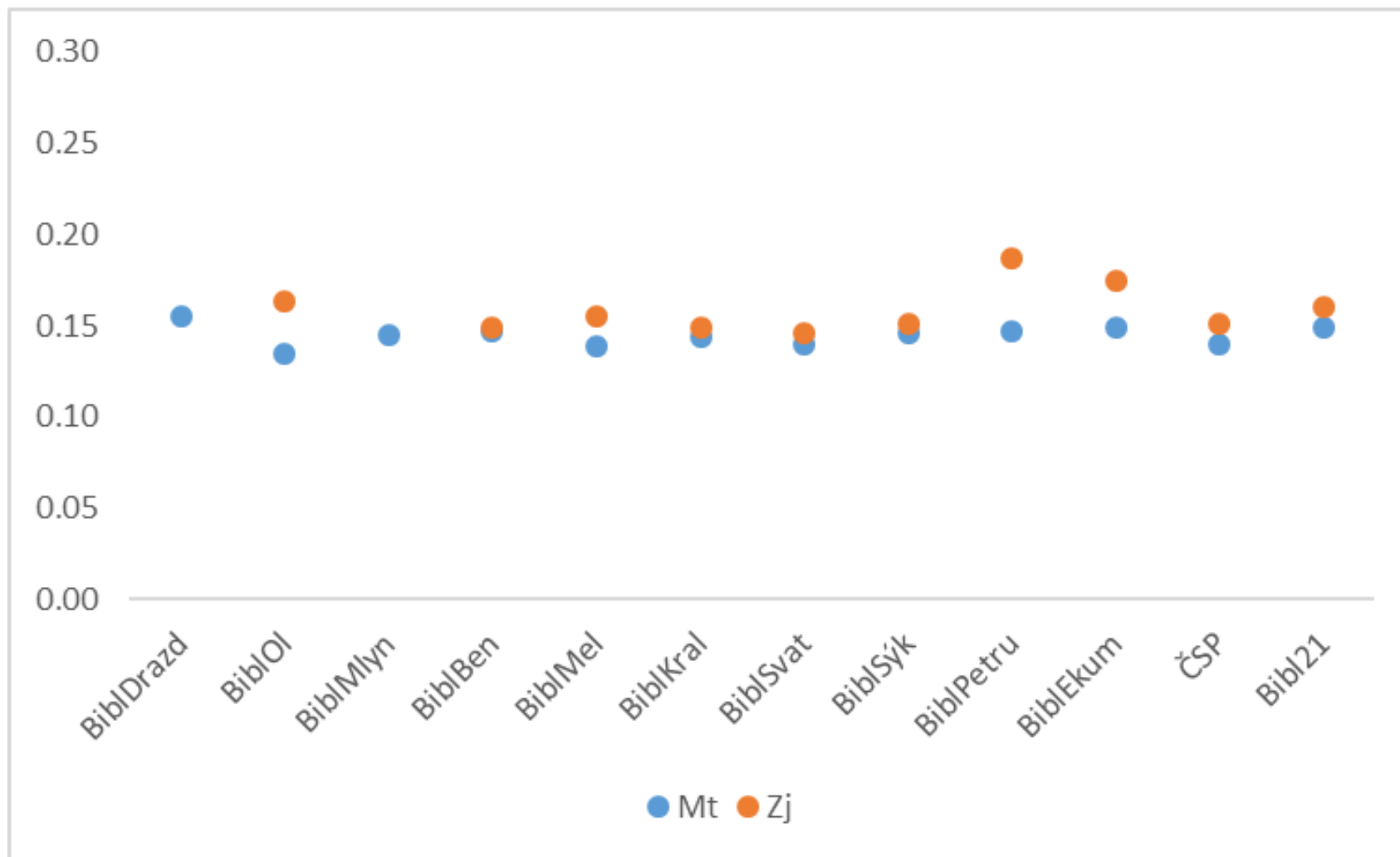
$$PHL = \frac{N_{HL}}{N}$$

N_{HL} ... počet hapax legomen

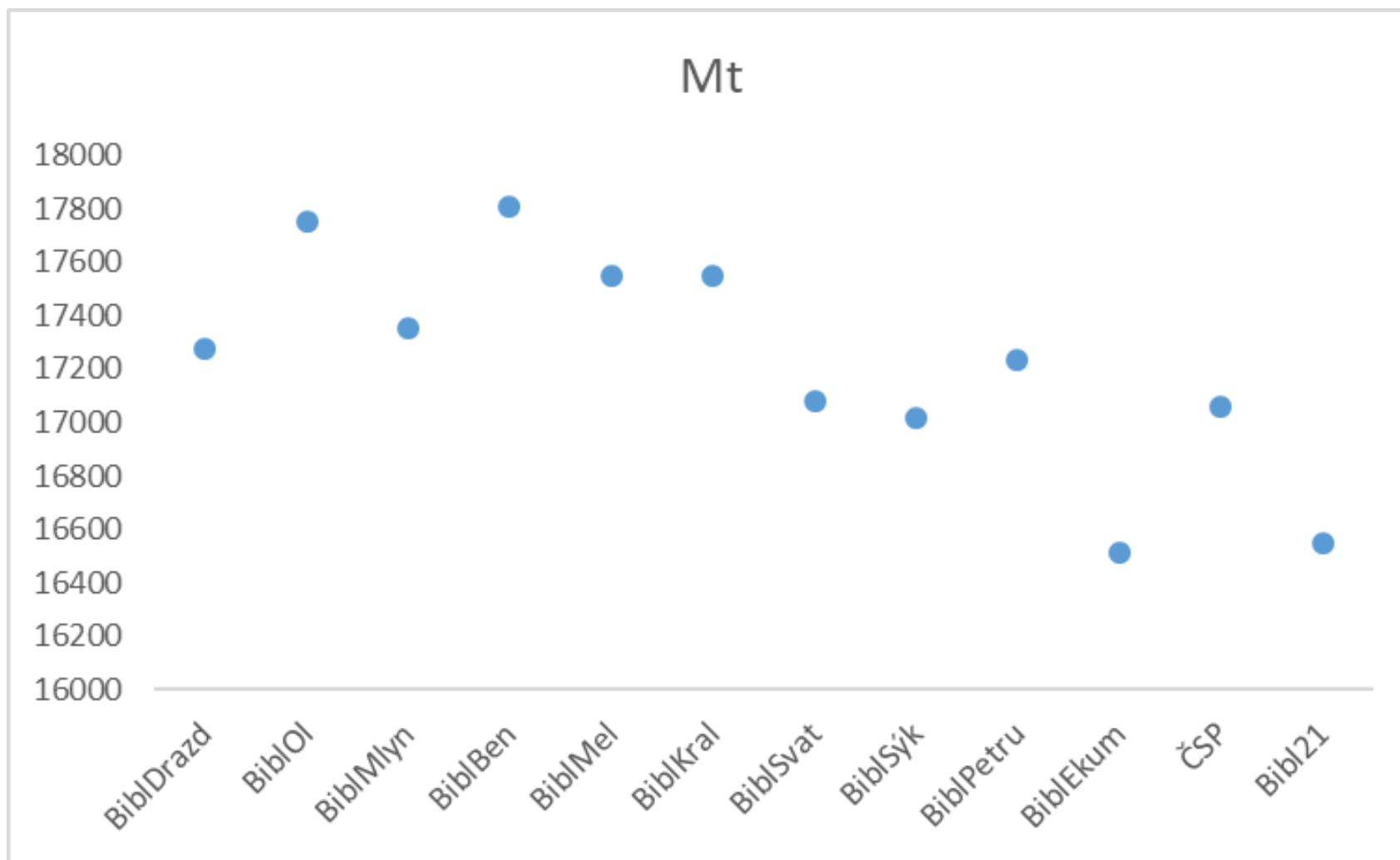
N ... počet slov (tokenů) v textu

- vyjadřuje míru lexikální diverzity (slovního bohatství) textu

Proporce hapax legomen (PHL)

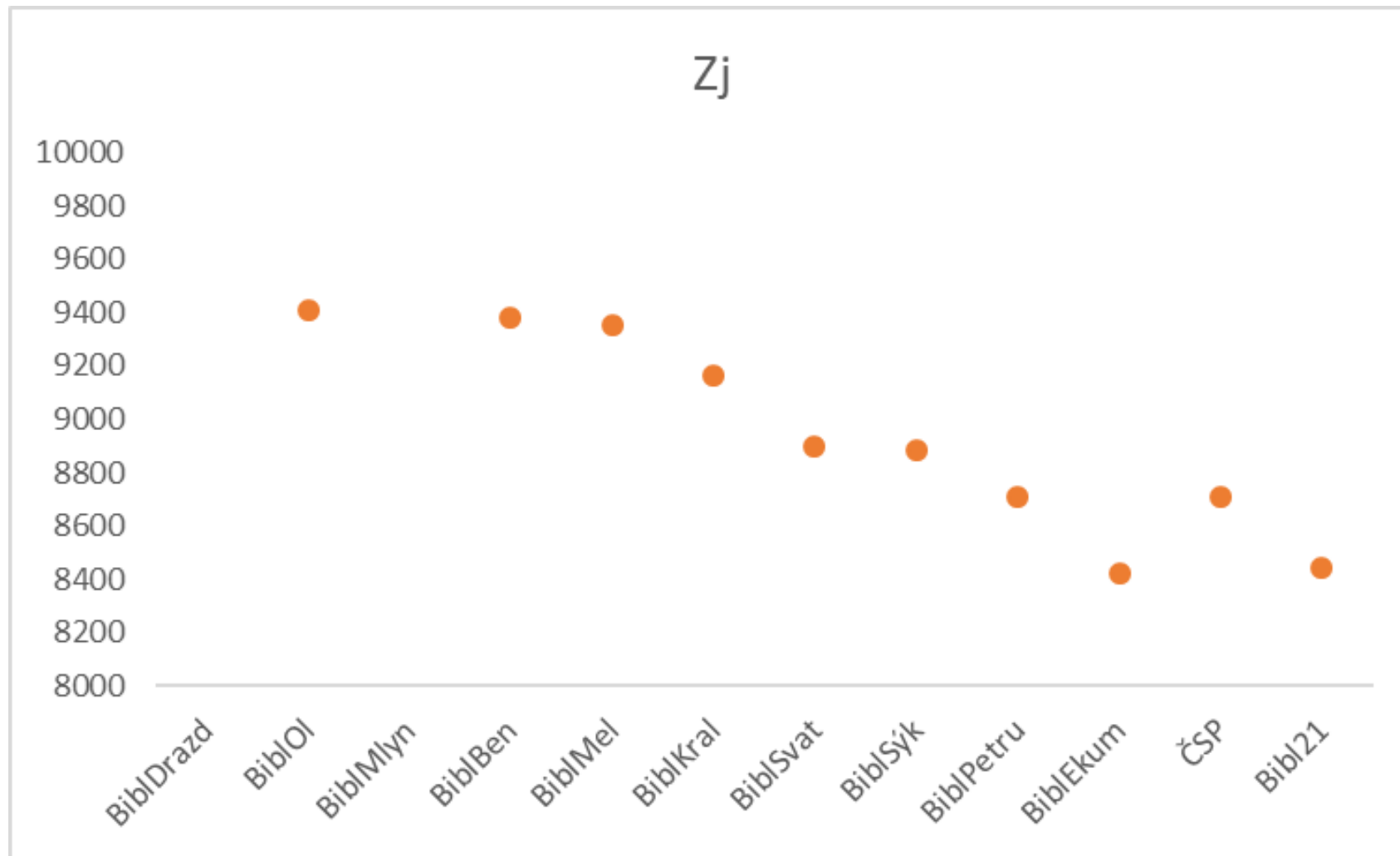

Délka textu – Evangelium sv. Matouše (v počtu tokenů)

Délka textu – Zjevení

(v počtu tokenů)

Závěr

- čím je text starší, tím méně slovních forem je shodných vzhledem k nejnovějšímu překladu
- překvapivá stabilita průměrné délky slov v průběhu 8 stol.
- relativně stabilní lexikální diverzita (měřena počtem hapax legomen)
- vztah mezi délkou textu a stářím překladu
 - tendence: čím je překlad mladší, tím je kratší
 - silnější u Zj než u Mt

Děkujeme za pozornost!